

Милован Субошић

ЗАПАДНИ БАЛКАН У РАЉАМА НЕБЕЗБЕДНОСТИ

Др Милован Субошић, пуковник
ЗАПАДНИ БАЛКАН У РАЉАМА НЕБЕЗБЕДНОСТИ
Прво издање

Рецензенти:
Проф. др Стјанислав Стојановић
Проф. др Вања Роквић
Др Иван Димићријевић

Уређивачки одбор:
Проф. др Јованка Шарановић
Проф. др Драган Ђукановић
Др Милош Миленковић

Издавач
Медија центар „Одбрана“

Библиотека „Војна књига“
Књига бр. 2637
Едиција Фокус

Директор
Биљана Пашић, пуковник

Начелник одељења за издавачку делатност
– Редакција „Војна књига“
Горан Јањић, дипл. инж.

Уредник
Мр Снежана Ђокић

Главни графички уредник
Александра Кайор

Ликовно-графички уредник
Душка Стефановић, дипл. фото.

Језички редактор
Ања Глишовић

Коректор
Слађана Грба

Тираж 200 примерака

Штампа Војна штампарија Београд

Copyright © Медија центар „Одбрана“, 2024.

ISBN 978-86-335-0869-8

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

УНИВЕРЗИТЕТ ОДБРАНЕ

Институт за стратегијска истраживања

Др Милован Суботић

ЗАПАДНИ БАЛКАН У РАЉАМА НЕБЕЗБЕДНОСТИ

Београд, 2024.

Паметни су ово људи. Примају нерад од Истока, угодан живот од Запада. Никуд не журе, јер сам живот жури, не занима их да виде шта је иза сушрашње дана, доћи ће што је одређено, а од њих мало шта зависи. Заједно су само у невољама, зато и не воле да често буду заједно. Мало коме вјерују, а најлакше их је преварити лијепој ријечи. Не личе на јунаке, а најтеже их је улаштити пријетњом. Дуго се не осврћу ни на шта, свеједно им је шта се око њих дешава, а, онда, одједном, све почне да их се тиче, све испреврћу и окрену на главу, па опет постану савачи, и не воле да се сјећају ничег што се десило. Боје се промјена јер су им често доносиле зло. Чудан свијет: отовара те, а воли, љуби те у образ, а мрзи те, исмијава племенића дјела, а памти их кроз многе његове, живи и нагом и севајом и не знаш шта надјача и кад.

Мехмед Селимовић
(Писци, мишљења и разговори)

САДРЖАЈ

РЕЧ АУТОРА	9
УВОД	11

Глава I

ОД БАЛКАНА ДО ЗАПАДНОГ БАЛКАНА – ГЕОГРАФИЈА, ПОЛИТИКА И (ИЛИ) МЕТАФОРА

МЕТАФОРИЧКИ КОНТЕКСТ БАЛКАНА	24
Балканизација	28
Балканизам – културна дисквалификација	32
Балкан и културни (етнокултурни) идентитет	34
НЕКЕ (ЕТНО)МЕНТАЛИТЕТСКЕ ОСОБЕНОСТИ ПРОСТОРА	37

Глава II

ИДЕНТИТЕТИ КАО ОСНОВА ЗА АНТАГОНИЗАЦИЈУ РЕГИОНА

ПОЛАЗНЕ ИДЕНТИТЕТСКЕ ДИЛЕМЕ	48
Занемаривање идентитета – мањкавост економске теорије	49
Вишеструкост идентитета	51
ОД НАЦИОНАЛИЗМА ДО НАЦИОНАЛНЕ ИДЕОЛОГИЈЕ	53
„Непремостиве” идентитетске разлике	55
Манипулација идентитетским обележјима	58
Проблем без решења?	60

Глава III

ИДЕНТИТЕТСКИ ФАКТОР АНТАГОНИЗАЦИЈЕ
НА ПРИМЕРУ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ

ВЕРСКИ ЕЛЕМЕНТ АНТАГОНИЗАЦИЈЕ	69
ЕКСТРЕМИЗАМ У ОКРИЉУ ЕТНОНАЦИОНАЛИЗМА	73

Глава IV

ЗАПАДНИ БАЛКАН И ИЗЛАЗАК ИЗ (ПОСТ)КОНФЛИКТНОСТИ
– ОД ИЗГРАДЊЕ ДРЖАВА ДО ПОМИРЕЊА

ПОЛИТИЧКЕ ЕЛИТЕ И ПОСТКОНФЛИКТНИ ПЕРИОД НА ЗАПАДНОМ БАЛКАНУ	85
Улога спољних елита – елемент „треће стране”	97
ПОМИРЕЊЕ „ОДОЗДО”	101

Глава V

РЕГИОНАЛНЕ ИНИЦИЈАТИВЕ КАО ПОДРШКА РАЗУМЕВАЊУ
– ДОМЕТИ „ОТВОРЕНОГ БАЛКАНА”

ОДВРАЋАЊЕ И ЗАПАДНИ БАЛКАН: КО, ОД КОГА, ЧИМЕ?	113
ПОТЕНЦИЈАЛ ЕКОНОМИЈЕ КАО ИНТЕГРИШУЋЕГ ФАКТОРА	116
„ОТВОРЕНИ БАЛКАН” КАО ИСТОВРЕМЕНИ ПРИВЛАЧЕЋИ И ОДВРАЋАЈУЋИ ФАКТОР	120

Глава VI

ЗАПАДНИ БАЛКАН И ЕУ – ДУГО ПУТОВАЊЕ У ЕВРОПУ

СРБИЈА НА РАСКРШЋУ: И ЕУ И КОСОВО И МЕТОХИЈА – МОГУЋЕ?	141
Национални интереси – глобални и регионални угао	141
Први интерес из Стратегије националне безбедности	146
Национални интереси на проби времена	148
ЕУ као „провајдер” за решавање косметског питања: од 2007. до данас	150
Како даље: неке од опција за превазилажење проблема	154

УЛОГА ЕУ У РЕГИОНАЛНОЈ (ПОСТ)КОНФЛИКТНОСТИ.....	159
ЗАПАДНИ БАЛКАН У ЕУ – ПРОЦЕС БЕЗ ЕПИЛОГА.....	166
УМЕСТО ЗАКЉУЧКА - КАКО ДО БЕЗБЕДНИЈЕГ РЕГИОНА?	172
ЛИТЕРАТУРА.....	181

РЕЧ АУТОРА

Стари наратив о Балкану као „бурету барута“ не престаје да буде актуелан ни 130 година након што се ова „кованица“ први пут појавила. И заиста, смењивали су се периоди лошег и мање лошег времена за Балкан и његове становнике, било је и вишедеценијских периода мира, но оно што је опстајало јесте тај осећај нелагоде, тензије и неправде који су сви народи са ових простора тумачили на свој начин и додатно наглашавали баш њихову муку, патњу и страдања, по правилу упирући прст на кривце који су били први до њих: комшије, народи, суседне државе или други заокружени колективитети. Ова нелагода се некад јавно, а некад кришом (да нико не чује) преносила са колена на колена, остављајући новим генерацијама спознају која их је латентно обавезивала. Неправде су увек вапиле за праведношћу, злочини за осветом и с правом можемо рећи да „наплата дугова“ никад и није престајала, само би се повремено камелеонски утопила у привидан мир, да би неспремнима још више отежала неминовну спознају да живе на тектонским плочама вечитог немира и неуређености.

Домицилна нелагода, праћена одсуством правде, уз мноштво околности које су јој давале за право, цртала је мапе неразумевања, сукоба и конфликта. Сукоб је на Балкану постао средње име, његова стрепња, патња и мука, али и његов идентитет. Како је то сјајни мајстор метафоре Душко Ковачевић приметио: „Код нас на Балкану постоји пет годишњих доба: пролеће, лето, јесен, зима и рат“.

Постоји двоструки разлог зашто сам се определио да се на овај начин позабавим Балканом (видеће се касније и зашто оном његовом одредницом „западни“). Први је академске природе и покушај да се наговесте или можда објасне разлози због којих је овај регион синоним за перманентну небезбедност, да се систематизују, ставе у шири (превасходно европски) контекст и евентуално понуде путокази ка бољем и стабилнијем.

Други је инсајдерски, донекле и личан, и датира још од најранијих деведесетих. Помислио сам да и себи дугујем понеко објашњење које тада нисам могао да уклопим у мозаик „крви и тла“ – ту наказну слику разарања и општег пропадања који су нас „изненада снашли“. На овом

примеру лично се брзо претвори у друштвено – у наук. У наук свим неспремним на лоше вести, манипулацију, разарања које смо тих деведесетих осетили на себи и најближима. Био сам један од њих. Ако нешто дугујемо онима који остају иза нас, то је истина – истина о нама, њима, другима. Прича о нама испред огледала. И да им у аманет не оставимо неки нови завет крвљу и муком нацртан, а обавезујући да се понови. Најзад, треба рећи да је ова монографија резултат мог истраживања на пројекту „Безбедносни изазови земаља Западног Балкана у европској безбедносној парадигми“, који се одвија у Институту за стратегијска истраживања.

Захвалност на подршци дугујем посвећеним и стрпљивим рецензентима, колегама из Института за стратегијска истраживања, Медија центру „Одбрана“, а пре свих породици, која и даље има разумевања да своју свакодневицу дели са неким ко се целог живота пита и преиспитује.

У Београду, марта 2024.